

ומשני, והגמרא מתרצת: הא למגמר, הא לאגמורי. כלומר [דלימוד לאחרים] ודאי לא אמרינן, דהא ודאי עדיף, שמביא את הרבים לידי מעשה, כשמלמד. "לימד לאחרים" לא אומרים אף על גברא רבה, כי זה ודאי עדיף על פני "קיים", וזה אמרו רק על חזקיה.⁽⁹⁾

התוס' מביאים גירסא אחרת בגמרא:

ובשאלתות דרב אחאי גאון [פ' לך לך ז'] לא גרס שרבי יוחנן אמר: קיים אמרינן לימד לא אמרינן, אלא גרס "דאמר רב"ח זימנא חדא הוה אולינן בתריה דרבי יוחנן כי הוה נפיק מבית הכסא הוה שיילינן ליה שמעתא, ולא אמר לן עד דמשי ידיה, ומנח תפילין, והדר אמר לן, ותו לא, ולא יותר. כלומר, מובא רק שרבי יוחנן קודם הניח תפילין ואחר כך ענה, אך לא מובא מה ענה.⁽¹⁰⁾ ופריך גמרא, והיאך הוה מנח תפילין תחילה קודם שהיה אומר להם השמעתתא, והלא לימד גדול ממעשה,⁽¹¹⁾ והיה לו להקדים לומר להם השמעתא לפני הנחתו תפילין שזה רק "מעשה". ומשני, הא למגמר הא לאגמורי, דעל ליגמר נפשיה [לימוד עצמי] נאמר לימד גדול שמביא לידי מעשה. אבל לאגמורי לאחרים ללמד לאחרים לא עדיף על פני מעשה, ולפיכך היה רבי יוחנן מניח תפילין תחילה, ורק אחר כך ענה להם את השמעתא.⁽¹²⁾

יותר], ואם כן, "קיים" חשוב יותר מאשר "לימד",⁽⁶⁾ ומה רבותא שלא אומרים "לימד" אלא רק לחזקיהו.

מקשים התוס': וקשה לרבנו תם, דאדרבה, יש לדייק להיפך, שהרי מהכא דייק סוף פרק קמא דקידושין [ב] שלמוד גדול יותר ממעשה, גבי זקנים שהיו מסובין בעליית בית נתזה בלוד, ונשאלה שאלה זו בפניהם: לימד גדול או מעשה גדול? ונמנו כולם ואמרו: "לימד גדול – שמביא לידי מעשה".⁽⁷⁾ הרי שמסיבה זו עצמה אמרו שלימוד גדול ממעשה.⁽⁸⁾

ולכן התוס' מפרשים באופן אחר:

ואומר רבנו תם, דהכי פירושו, כך פירוש שאלת הגמרא: והאמר מר ש"לימוד מביא לידי מעשה", ומתבאר שכדי להגיע לידי מעשה יש צורך להקדים את הלימוד, כי הלימוד הוא המביא לידי מעשה. ואם כן, כיון שאנו אומרים "קיים" במעשה, הרי אנו אומרים בזאת גם שלמד. דאי לא שקודם למד, היאך "קיים"? כי הרי מבואר שהלימוד הוא המביא לידי מעשה.

ואף ש"קיים" לא מוכיח כלל את זה שהוא לימד לאחרים, אלא רק את זה שלמד לעצמו ועל ידי זה קיים, לא מטיק אדעתיה השתא, הגמרא עתה בשאלתה לא סברה עדיין שיש לחלק בין למד ללימד, ואם כן, מה רבותא שלא אומרים "לימד"? הא כשאומרים "קיים", אומרים בזאת גם שלמד.

לומר שמעשה עדיף על לימוד עצמי, הא יכלו לומר שגם ללמוד עדיף על מעשה, אלא שללמד לאחרים עדיף על פני לימוד עצמי ולכן קיים אמרינן ולימד לאחרים לא אמרינן. וכתבו המפרשים, שלשון הגמרא "הא למגמר", משמע, שבאופן זה מעשה עדיף [ראה מהרש"א קידושין שם].

ובתוס' ת' ר"ת כתב, שאין להקשות לפי שיטה זו למה הניח קודם תפילין, הא לאגמורי עדיף [וכפי שפירש השאילתות את שאלת הגמרא] דמכל מקום, לענין הקדמה, לא יתכן בשביל כך להקדימו, אלא דוקא היכא שיש לדחות זה מפני זה. ועוד, שזה דרך כבוד התורה, דמנח תפילין והדר אמר להו. וראה עוד במהדו"ב "די"ל, כמו שכתבו הפוסקים, דזמן בתפילה לחוד וזמן תורה לחוד, ובמצווה עוברת, היא זמנה".

10. לגרסת השאילתות שלא גורסים רבי יוחנן אמר קיים אמרינן, מקשים המפרשים, אם כן, מה שייכות יש למעשה זה לכאן [ראה מהר"ם ותו"ח שנשארו בצ"ע] וראה בתוס' ת' ר"ת, "כיון דאיירי לעיל בקיים, אייתי נמי הא דמיירי בקיום מצווה".

11. נוסח השאילתות "יהנח תפילין והדר אמר, אלמא מעשה דידיה קודם לתלמוד דאחרים, והא אמר מר גדול תלמוד. לא קשיא הא דידיה והא דאחרים".

12. ויוצא לפי השאילתות, שלימוד עצמי הוא החשוב ביותר, ואחריו המעשה, ואחריו לימוד עם אחרים. וראה ב"העמק שאלה" [שם] שהקשה, הרי בלימוד עם אחרים יש גם לימוד עצמי. וכן הקשה, הרי תפילין הוי מצווה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, ומה נפ"מ אי

6. שכן "מי נתלה במי? קטן נתלה בגדול! ואם כן כיון דאמר קיים כ"ש לימד שאינו חשוב כל כך, אלמא מוכח וכו'" [תוס' קידושין מ ב בשם רש"י, וכן בתוס' "רבנו פרץ" כאן].

7. בגמרא שם מובא "וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעליית בית נתזה בלוד, נשאלה שאלה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול! נענה רבי עקיבא ואמר: תלמוד גדול! נענו כולם ואמרו: "תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה".

8. התוס' בקידושין שם כתבו ליישב "ויש מפרשים, דאדם שלא למד עדיין ובא לימלך אם ילמוד תחילה או יעסוק במעשה, אומרים לו: לימד תחילה! לפי שאין עם הארץ חסיד. אבל אדם שלמד כבר, המעשה טוב יותר מלימוד". וראה כן נמי ב"רבנו פרץ".

וראה גם בשיטמ"ק בשם "רבינו ישעיה", המפרש לפי רש"י, דהתם נשאל לפנייהם: אדם בבחרותו מה טוב לו, אם לעסוק בקיום מצוות או בתלמוד? ונמנו, שטוב לו ללמוד בבחרותו, שהתלמוד מביא לידי מעשה בסוף ימיו, והמעשה רב. שאם לא ילמד בבחרותו, לא ידע טוב המצוות לקיימן בזקנותו. והכא, בסוף ימיו קיימינן. והיינו דפריך גדול התלמוד שהוא מביא לידי מעשה בסוף ימיו, ואז המעשה רב.

9. התוס' כאן לא פירשו לענין לימוד עצמי אם עדיף על מעשה. ובתוס' בקידושין שם כתבו "משני, הא למגמר, הא לאגמורי. כלומר, למגמר לדידיה ודאי מעשה עדיף, אבל לאגמורי אחריני ודאי עדיף טפי ממעשה". ומתבאר, שמעשה עדיף על לימוד עצמי, ולימוד לאחרים עדיף על מעשה. והקשו המפרשים, למה הוצרכו התוס'

שאינה עוברת, אם הוא צריך ללמוד יקדים ללמוד שהתלמוד מייפה את המעשה ומשלימו והמצווה מהודרת יותר כשיוצאת מפי היודע ענינה, ואם [הוא] מאותם היודעים ואינו צריך ללמוד אע"פ שרוצה ללמד לאחרים אינו דוחה את המצווה בשביל לימוד אחרים". וזה ענין "לימוד לפני רבו" היינו שעדיין לא יודע את ענינה וצריך ללמוד זאת מרבו.

וב"נימוקי יוסף" ובריטב"א בקידושין כתבו ניומוק דלימוד לאחרים פחות ממעשה ופירשו שרבי יוחנן הטעים לרבה למה הניח קודם תפילין מפאת דקיים אמרינן והיינו דאת חזקיה שבחו כן שקיים ולא שבחוהו שלימד, והגמרא מקשה וכו' ומתרתת שלימוד לאחרים פחות ממעשה ורק לימוד עצמי חשוב יותר, כיון שיש בידו שניהם.

ויוצא לסיכום: לשיטת רש"י סדר החשיבות הוא: לימוד לעצמו. ועדיף עליו מעשה. ועדיף ממנו לימוד לאחרים [והבאנו שיש ראשונים המפרשים בדבריו שאם עדיין לא למד אזי לימוד חשוב יותר].

לשיטת ר"ת, אף לימוד עצמי חשוב מהמעשה, ולימוד לאחרים חשוב על לימוד עצמי.

לשיטת השאילתות סדר החשיבות הוא: לימוד לאחרים עדיף ממנו, מעשה, ולימוד לעצמו הוא החשוב ביותר. ומצאנו שיטה זו בראשונים נוספים, ולשיטתם יש לחלק בין לימוד הנדרש לשם הקיום, שהוא החשוב ביותר, לסתם לימוד עצמי, שרק הנדרש לשם קיום הוא החשוב יותר ממעשה. וב"העמק שאלה" פירש לפי השאילתות, שאף ללמד לאחרים חשוב יותר ממעשה, ורק לימוד של אחרים לברם זה אינו חשוב מעשה שלו.

יניח קודם הלימוד, או יפסיק ויניח.

ומבאר ב"העמק שאלה", שבאמת השאילתות לא גורס הא לאגמורי, אלא הא דידיה הא דאחרים. ואין הכוונה מה שמלמד לאחרים, אלא ת"ת דאחרים שלמדים בפני עצמם אם זה עדיף על מעשה שלו, כגון שע"י מעשה שלו יתבטלו מלימודם, זו היתה השאלה שמביא השאילתות שם. וזו היתה העובדה שתלמידי רבי יוחנן היו למדים בפני עצמם, ואיצטריך להו שמעתתא שלא הבינו, ושלחו את רבה לשאול את ר"י, והם היו ממתנינים עד שיבוא וישיב להם, וכשבא ר"י מבה"כ לא חש למהר להשיבו כדי שימהר רבה וישוב לתלמודו עם החברים, אלא הניח ר"י תפילין ואח"כ השיב. ומקשה הא תלמוד גדול והיה לו להשיב קודם, דיכל להניח תפילין אח"כ. ומשני הא דידיה הא דאחרים, דמה דאחרים למדין בפ"ע מצווה דגופיה עדיף, ומשום ת"ת דידיה יותר טוב שיניח קודם וילמד עם תפילין ויתקיימו שניהם בידו.

ואולם "רבנו חננאל" גם הוא מסיק כמו השאילתות אך מפרש שרבי יוחנן אמר קיים אמרינן לימד לא אמרי', ועל כך שאלה הגמרא תלמוד גדול "ופרקין לא קשיא למיגמר הוא, הלימוד גדול, שהתלמוד מביאו לידי מעשה, לאגמורי הוא לאחרני, מעשה גדול, ש"מ דלמיגמר הוא ולא עסוקי קמי רביה טפי עדיף וקדים על לאגמורי הוא לאחרני". וכן הוא ב"ערוך" ערך "גדל", וראה ב"העמק שאלה" המפרש שלשיטתם יש לחלק בין לימוד לעצמו שאין הוא עדיף על מעשה ללימוד לפני רבו שעליו נאמר תלמוד גדול.

ונראה שביאור הדברים כמו שכתב המאירי: "ואם היא מצווה